

Instytut Pamięci Narodowej - Katowice

<https://katowice.ipn.gov.pl/pl3/aktualnosci/175108,Pacyfikacja-kopalni-Wujek.html>
19.04.2024, 04:09

Pacyfikacja kopalni „Wujek”

Przed nami kolejna smutna rocznica pacyfikacji KWK „Wujek”, kiedy podczas nierównej walki górników z uzbrojonymi funkcjonariuszami Plutonu Specjalnego ZOMO zamordowanych zostało dziewięć osób. Dzisiejsza „Migawka archiwalna” przypomina o tamtym tragicznym dniu w katowickim Brynowie.

Jak pamiętamy, po wprowadzeniu stanu wojennego niektóre kopalnie i huty na Górnym Śląsku i w Zagłębiu podjęły strajk. Siły wojska i MO pacyfikowały kolejne zakłady, m.in. 15 grudnia KWK „Manifest Lipcowy” w Jastrzębiu, a 16 grudnia – KWK „Wujek” w Katowicach. W obu kopalniach wobec strajkujących górników użyto broni: w Jastrzębiu było czterech rannych, a w Katowicach (poza rannymi) dziewięć ofiar śmiertelnych. Na miejscu zginęło sześciu górników: Józef Czekalski, Józef Giza, Ryszard Gzik, Bogusław Kopczak, Zbigniew Wilk i Zenon Zając. W kolejnych dniach w szpitalach od odniesionych ran zmarli Andrzej Pełka, Joachim Gnida i Jan Stawisiński. Ten ostatni pochodził z Pomorza; gdy do jego rodziny dotarła informacja o postrzeleniu i ciężkim stanie Jana, jego matka przyjechała do Katowic i zatrudniła się jako salowa w szpitalu, aby być przy synu. Pracowała tak aż do jego śmierci 25 stycznia 1982 r., a potem przyjeżdżała na wszystkie procesy zomowców, jakie toczyły się przed katowickimi sądami.

Najaktywniejsi uczestnicy strajku z „Wujka” zostali aresztowani, a następnie skazani na kary więzienia. Pogrzeby zamordowanych były zabezpieczane przez kilkudziesięcioosobowe siły MO i SB.

Akcją pacyfikacji dowodził płk Kazimierz Wilczyński, dowódca ZOMO (nadzór sprawowali: płk Jerzy Gruba, komendant wojewódzki MO i ppłk Marian Okrutny, zastępca komendanta wojewódzkiego ds. MO), zaś do górników strzelali funkcjonariusze z Plutonu Specjalnego ZOMO. Jeszcze w styczniu 1982 r. umorzono wszczęte wobec nich śledztwo uznając, że działali w obronie koniecznej. W 1997 r., po procesie trwającym od 1993 r., zostali uniewinnieni; podobny wyrok zapadł po drugim procesie, w 2001 r. Dopiero w trzecim procesie, zakończonym w 2007 r., byli zomowcy zostali uznani za winnych strzelania do górników i skazani na kary pozbawienia wolności od 2,5 roku do 11 lat (największą karę otrzymał dowódca Plutonu Specjalnego, Romuald Cieślak, jednak po apelacji w 2008 r. zmniejszono ją do sześciu lat; z kolei pozostałym wymiar kary zwiększono do 3,5–4 lat).

W latach osiemdziesiątych upamiętnienie zamordowanych górników nie było możliwe, chociaż na miejscu ich śmierci postawiono krzyż, składano wieńce i kwiaty. Co roku 16 grudnia ludzie gromadzili się pod kopalnią „Wujek”, aby oddać hołd poległym. Byli za to aresztowani, zatrzymywani lub/i karani grzywnami. Dopiero w październiku 1989 r. zarejestrowano Społeczny Komitet Budowy Pomnika Ku Czcii Górników Kopalni Węgla

Kamiennego Wujek w Katowicach Poległych 16.12.1981; jego przewodniczącym został Kazimierz Świtoń. Pomnik poświęcono i odsłonięto 15 XII 1991 r. W grudniu 2015 r. górnicy zostali pośmiertnie odznaczeni Krzyżami Wolności i Solidarności.

Większość prezentowanych fotografii została wykonana tajnie przez funkcjonariuszy SB podczas pogrzebów zamordowanych górników, bo rodzinom nie było dane pożegnać swoich bliskich w spokoju. Trzy pokazują zniszczenia na terenie kopalni; zostały zrobione jako materiał do śledztwa (tego, w którym uznano, że ZOMO działało w obronie koniecznej). Ostatnia grupa zdjęć – również zrobionych tajnie przez SB – pokazuje osoby upamiętniające poległych pod krzyżem przy kopalni w późniejszych latach.

(na podstawie IPN Ka 841, <https://encysol.pl/>, www.scwis.pl)

Drewniany krzyż upamiętniający poległych górników, wzniesiony na murowanym ogrodzeniu Kopalni Wujek, zajęcie niedatowane. sygn. akt IPN Ka 435/58

Ludzie zebrani pod krzyżem upamiętniającym poległych górników KWK Wujek, zajęcie niedatowane. sygn. akt IPN Ka 435/8

Materiały ze śledztwa prowadzonego przez WPG w Gliwicach w 1981 r., widok na główną bramę kopalni. sygn. akt IPN Ka 841/1

Materiały ze śledztwa prowadzonego przez WPG w Gliwicach w 1981 r., zniszczony budynek stolarni. sygn. akt IPN Ka 841/1

Materiały ze śledztwa prowadzonego przez WPG w Gliwicach w 1981 r., zniszczony budynek stolarni. sygn. akt IPN Ka 841/1

Pożegnanie córki R. Gzika z zamordowanym ojcem, Katowice-Piotrowice, 21 XII 1981 r. sygn. akt IPN Ka 063/154

Uroczystości pogrzebowe Bogusława Kopczaka, Katowice, 19 XII 1981 r. sygn. akt IPN Ka 063/154

Uroczystości pogrzebowe Bogusława Kopczaka, Katowice, 19 XII 1981 r.(3). sygn. akt IPN Ka 063/154

Uroczystości pogrzebowe Bogusława Kopczaka, Katowice, 19 XII 1981 r. sygn. akt. IPN Ka 063/154

Uroczystości
pogrzebowe Joachima
Gniady, Mikołów, 7 I
1982 r. sygn. akt IPN Ka
063/154

Uroczystości
pogrzebowe Joachima
Gniady, Mikołów, 7 I
1982 r. sygn. akt IPN Ka
063/154

Uroczystości
pogrzebowe Joachima
Gniady, Mikołów, 7 I
1982 r. sygn. akt IPN Ka
063/154

Uroczystości
pogrzebowe Joachima
Gniady, Mikołów, 7 I
1982 r. sygn. akt IPN Ka
063/154

Uroczystości
pogrzebowe Józefa
Czekalskiego, Katowice-
Ligota, 21 XII 1981 r.
sygn. akt IPN Ka
063/154

Uroczystości
pogrzebowe Józefa
Czekalskiego, Katowice-
Ligota, 21 XII 1981 r.
sygn. akt IPN Ka
063/154

Uroczystości
pogrzebowe Ryszarda
Gzika, Katowice-
Piotrowice, 21 XII 1981
r. sygn. akt IPN Ka
063/154

Uroczystości
pogrzebowe Ryszarda
Gzika, Katowice-
Piotrowice, 21 XII 1981
r. sygn. akt IPN Ka
063/154

Uroczystości
pogrzebowe Ryszarda
Gzika, Katowice-
Piotrowice, 21 XII 1981
r. sygn. akt IPN Ka
063/154

Uroczystości
pogrzebowe Zbigniewa
Wilka, Katowice-
Piotrowice, 21 XII 1981
r. sygn. akt IPN Ka
063/154

Wieńce i kwiaty złożone
pod drewnianym
krzyżem
upamiętniającym
poległych górników
KWK Wujek, zdjęcie
nie datowane, sygn. akt
IPN Ka 435/8